

Intervju med Oskar Djurman född 1900 i Hedvigsfors.

Oskar Djurman föddes år 1900 i Hedvigsfors, där hans fader var jordbruksarbetare. Denne hette Nils Petter Djurman och var född i Hedvigsfors år 1863. Hans hustru Anna Brita Norin var född 1861 i Bjuråker. Oskar Djurmans farfader var även jordbruksarbetare i Hedvigsfors. D. hade 3 systrar samt en halvbroder. 1903 flyttade familjen till Moviken. Mågugen hade då byggts om och utvidgats och man behövde mycket nya arbetare. D:s fader fick arbete i hyttan i masugnen. Senare sysslade han dock mest med jordbruksarbete. Han mördades 1923.

Familjen flyttade in i det hus i Moviken där D fortfarande bor. Man hade 2 tunnland jord, vilket födde en ko. Ibland inhandlades en gris för 10 kr. Hemmet utmärktes av torftighet, för lönerna var inte stora. Sedan D själv börjat tjäna pengar, lämnades all förtjänst i hemmet. Modern bryggde själv svagdricka, 30-40 l åt gången i en stor träsa. Dessutom bakade hon någon gång i månaden. Hon använde ej bakstugan utan bakade hemma och i taket hängde fullt med brödspett. Innan brödet torkat brukade barnen få smaka och detta var särskilt gott. Modern vävde också för jännan: mattor, byx- och blustyger. Men hon lämnade bort för att få sytt det mest komplicerade. Affär fanns i Anderbo, handlaren hette Högberg och kom en gång till trakten som rallare, då banan Moviken-Strömbacka byggdes. 1907 eller 1909 fick man affär i Moviken.

D gick i skolan i Moviken. Folkskolan hade undervisning måndag, halva onsdagen samt fredag. På tisdag, halva onsdagen samt torsdag var det småskola. I 10-11 års åldern fick D börja göra dagsverken i lantbruket. Två somrar körde han oxar. En pojke hade då hand om 3 oxar, han körde den främsta. Då de kommit ned till sjön fick oxarna vila, de släpptes och var sedan svåra att få tillbaka till vagnarna igen. Pojkdagsverken betalades med 50 öre per dag. Arbetsdagen började kl 6 och innan det blev kväll skulle pojkarna hjälpa till att lossa 2 prämar samt föra oxarna till hagen. Oxarna var mycket godmodiga och lugna. De gick mest "barfota" men skoddes bl.a. vintertid med 2 halv-månformade skor med broddar. Oxen vinschades upp och skoddes hängande. En framfot och motställda bakfoten spändes fast på en träkubb. Huvudet satt fast, utstucket genom en träskiva med hål i. Smeden skodde så ena bakfoten, stallpojken framfoten och en slaggdräng passade upp samt höll rent efter oxen. De tog sig gärna en brännvinstår under arbetet. Småpojkar brukade vid dessa tillfällen repa gräs och sticka åt oxen.

Det fanns 12
oxar på bru-
et.
en liten
Djurman
den däck-
pojke på
amm.

Barnen tyckte mycket om att rida på oxarna. Detta var egentligen förbjudet men utövades naturligtvis ändå. Man kan inte sitta mitt på den vassa oxryggen utan långt bak mellan kotorna.

År 1914 konfirmerades D. Under lästiden bodde han i veckorna hos en familj, Svens-Pelles, i Bjuråker. Mat hade han med hemifrån och behövde inte betala för sig. Till helgerna gick man hem till fots. Till konfirmationen fick han en ny kostym. Föräldrarna samt andra kom då med båt, Tammen, till kyrkan. "Ser var det färdigt", säger D, och menar att nu var man stor karl och fick lov att börja arbeta riktigt. D har också sedan dess arbetat vid alla olika avdelningar i Moviken, endast undantagandes hyttan och kolhuset. På sista tiden var han skeppare på Tammen, som gick sin sista tur 1965. Tidigare fanns flera båtar i Dellen: långt tillbaka fanns Delsbo och Björso, litet senare Dellen och Näs. En sågverksägare i Högsjö ägde några av dessa båtar. D berättar att då Tammen var på ingående i Moviken blåste hon en gång vid "Kråkan". Om hon hade strömning ombord blåstes 2 gånger och om det fanns strömning till salu för Strömbackaborna blåstes 3 gånger. Signalerna hördes lång väg! Det tyngsta arbetet D haft var när han en tid sköt malmvagnar från malmbåsen för att tippa dem i hundarna. Enklaste arbetet var att sköta maskinerna.

Från barn- och ungdomstidens nöjesliv, minns D särskilt hur barnen alltid höll till i masugnen och lekte. När han blev äldre fanns inte så mycket nöjen i Moviken. Nere vid sjön fanns dock en festplats, och där ordnade man ganska ofta bjudningsbaler: man lejde då en spelman, köpte bröd och kaffe samt dukade långbord nere i hagen. Brännvin fanns också till hands men det var inget större supande. Alla som var med delade kostnaderna för festen. Till bjudningsbalerna kunde man bjuda vem som helst, men ungdomen från Strömbacka fick sällan vara med. För dem rådde en viss motvilja, som var ömsesidig. Det var ingen större ovänskap med slagsmål osv men ungdomar från Strömbacka och Moviken trivdes inte riktigt samman. Movikenborna föredrog då personer från t.ex. Bergsjö. Ute på landsbygden var det vid denna tid mycket vanligt att de olika byarna låg i fiendskap med varandra. I Strömbacka ordnades var jul basar i samlingslokalen och då var Movikenborna där och "retades". Till trettondagen for man till Frisbo, där det då var basar, men där "gick det bättre" med sänjan.

Julafton firades i hemmen, där man hade julgran samt delade ut julklappar, nyttiga klädespersedlar. På jultid ^{afton} ~~juldagen~~ och ^{juldagen} ~~jultidningen~~ fick barnen inte gå ut, men fr.o.m. annandagen var det brukligt att gå till varandra och hälsa på, titta på varandras julgranar osv. Julotta hölls av inspektör Lagerholm i skolsalen. Vid detta tillfälle delade han ut

små pappersvimplar (svenska flaggan) åt barnen.

Förr i tiden delades vid midsommar ut en del förmödenheter till arbetarna, såsom öl och sill. Sista gången öl delades ut var 1912. Ölet bryggdes i Pål-Ers vid masugnen av 2 kvinnor.

Umgänget till vardags förr, utmärktes främst att man gick och hälsade på hos varandra ofta. Till skillnad mot nu gick man objuden men bjöds ändå på kaffe. Då någon behövde hjälp, var man som en enda familj. Vid sjukdom vakade man hos varandra och om något arbete skulle utföras hjälpte man på ett självklart vis varandra. I Moviken fanns vid denna tid ingen läkare, men doktor Bodinsson kunde efterskickas och hade då mottagning på Lagerholms kontor. D minns hur han en gång fick gå dit med tandvärk. Bodinsson höll då fast hans huvud under sin ena arm för att draga ut tanden (utan bedövning) och framför stod Lagerholm med en bit lakrits, som D skulle få om han kunde låta bli att gråta. Vid 15 års ålder, då D arbetade i slaggkrossen, skadade han ett finger. Han besökte då Lagerholm, som själv ville vara "jussom lite doktoraktig" (han hade en broder som var läkare). Lagerholm brukade ordnerna ricinolja för alla slags krämpor, man denna gång skickade han D tillbaka till arbetet. (Sedemera fick D blodförgiftning i fingret, fick åka till läkaren i Delsbo och därifrån med hästskjuts till Näsvisken, för att ta tåg till lasarettet i Hudiksvall)

I Moviken fanns en Godtemplar-loge samt religiösa föreningar, baptister och pingstvännar. Moviken besöktes någon gång också av Frälsningsarmén från Delsbo. De brukade komma båtledes till Moviken och musicerade ombord. Uppå kontoret fanns en samlingslåkal, där möten av skilda slag kunde hållas. Någon idrottsförening fanns ej förrän på 1930-40 talet, då man började spela fotboll. D har bara varit medlem av en förening: fackföreningen. Sägverksindustrieförbundet bildades 1918, och då var D en av de första att anteckna sig. Det blev genast stridigheter med bolaget och redan 1919 utbröt den första strejken. Det var inom transporten. 1922 blev det storstrejk bland alla arbetare som hörde till Strömbacka. Efter den strejken kom bruket aldrig mer på fötter utan såldes året därpå till Iggesund. I och med detta kom "den nya tiden" enligt D.

Posten kördes med häst från Delsbo till Strömbacka. Där sorterades den och på tillbakavägen, vid 3-4 tiden avlämnades den i Moviken. Endast måndagar, onsdagar och lördagar. I Moviken fanns de, som prenumererade på t.ex. Säningsmennen eller Nya samhället. Från Strömbacka till Moviken låg emellertid posten i "bolagets väska" och bolaget ~~förbjöd~~ tillät ej transport av dessa tidningar! Sälunda måste prenumeranterna gå upp till Strömbacka för att hämta sina tidningar.

Med tiden, då det blev många som läste denna typ av tidningar, turades man om att gå och hämta dem i Strömbacka!

D gifte sig 1922 hos prästen i Bjuråker. Han och hustrun hade då känt varandra sedan barnsben, gått i skola och för prästen samtidigt. De åkte iväg i smällkalla vintern med häst och vagn till prästen. Som vittnen fungerade några syskon. Hemkomna blev det familjemiddag i brudens hem, där man åt "någon kötträtt". Brudparet var klädda i svarta finkläder. De hade fått många lysningspresenter. En dotter föddes 1925.

Bolagets änkor brukade elda kolugnarna, 7 st, nere vid sjön. För detta fick de 5 öre i timmen. Av bolaget fick de fritt rum, 10 kr i månaden samt 12 m³ per år. Sedan bruket sålts till Iggesund 1921, 1924, indrogs dessa förmåner utom för dem som redan var änkor. Således fick D:s moder del härav. Hon bodde aldrig i änkybyggningen utan hade rum annorstädes.

Vid masugnen fanns följande avdelningar: kolhuset, kransen, rostugnen, hyttan, krossen, maskin ~~anordningar~~, slagkrossen samt utfraktningen. Av dessa var arbetet vid kransen, hyttan samt tuggarn kvalificerat, anser D. Vid var avdelning fanns en "försteman". I hyttan kallades denne hyttdräng, han hade under sig en hjälpkarl. Vid kransen arbetade en uppsättare. Masmästaren, som ansvarade för driften, hette Sjöholm.

De som arbetade med krossning, utfraktning samt järnslagning arbetade på dag, men övriga masugnsarbetare gick i skift. Det fanns 2 skiftlag som gjorde varennat skift. Tiderna var: 4-12, 12-3, 3-4 osv. Skiften fortgick helgdag som vardag. I januari 1919 infördes 8-timmars arbetadag. Lönen var ungefär lika för alla masugnsarbetare. Matraster fanns ej tidigare utan man fick äta när man kom åt. Pannkaka och smörgås var den vanligaste matsäcken. Samt kaffe, som kokades på en gasventil vid rostugnen. Arbetsdräkten bestod av "hemvävd lump", senare blåkläder. Förskinn användes icke. Masugnen var igång från november fra till juli. Resten av året fick arbetarna utföra diverse sysslor, bl.a. skulle masugnen repareras.

Nere vid sjön var mycket liv och rörelse. Där fanns de 7 kolugnarna, en såg samt ett spel för att lämpa upp kolveden på stranden. Veden kom via Svågaån till Friggesund, varifrån den fördes efter Tammen till Moviken. Tamm forslade malmen, som kom från Dannemora, över sjön från Näsvisken samt förde tack- och stångjärn tillbaka. Tidigare gick Tamm via 2 slussar till Forsa station, men senare tillkom järnvägen Näsvisken-Delsbo. Movikensborna åkte ofta med båten till Näsvisken. Den avgick ca kl 4 fm, då var man i Näsvisken kl 7 och kunde taga tåget till Hudiksvall. Därifrån gick ett tåg kl 15, det s.k. 3-tåget, vilket passade en båtförbindelse tillbaka till Moviken.

Till rörligheten i Moviken bidrog de många olika transporterna. Från Strömbacka kördes timmer ner på banan. 8 tim vagnar gick åt gången och på varannan vagn fanns en bromsare (någon drivkraft behövdes inte på grund av markens lutning). På 8 timmar kördes ca 5 sådana foror till Moviken. Någon gång kunde det inträffa att timmervagnarna började skena nedför backarna. En 14-årig pojke blev en gång överkörd av en skenande vagn och avled av skadorna, en annan gång stod en ox i vägen, även den blev dödad. På banan upp till Strömbacka forslades tackjärnet, tidigare gösar till vallonsmidet. Det var hästar eller oxar som då drog upp vagnarna. 1912 införskaffades emellertid ett lok för detta ändamål. Detta år slaktades oxarna i Ljusdal.

Från kolugnarna fraktades 8 gånger om dagen kol upp till kolhuset. Var kärra mynde ca 28-30 hl kol och kördes av småpojkar, två på vart lass. Från kolhuset spelades kolen i s.k. kolbjörnar korgar, två och två, upp till masugnskransen, där de tippades. Sedan "malmade" man. 12-14 sådana sättningar behövdes innan en uttappning kunde ske.

Malmen, som kom med båt, spelades över i vagnar, vilka sedan drögs av oxar till tippen. Malmen slogs därefter sönder i mindre bitar och fraktades i malhundar till rostugnen och krossen. Från ett malmbås spelades den slutligen upp till kransen.

Förr i tiden drog mycket luffare kring bruket. De hade små kojor nere vid sjön, där de bodde samt arbetade tillfälligtvis.

Det var inte ovanligt att personer från Strömbacka arbetade i Moviken. De gick då till fots var dag mellan bruken.

Angående vidskepelse o.ä. talades inte så mycket om sådant förr.

Vid skolhuset "skromta" det emellertid. I den stuga som Sjöholm nu bor i, bodde förr Lill-Sara Nyström, en klok gumma. Hon kunde t.ex. ta bort knarr ur en handled, stå hästar osv.

Slutligen förklarar Oskar Djurman, att han inte vill ha tillbaka den gamla tiden. Sedan han blev stor nog, har han alltid arbetat och arbetat hårt.

Besök i masugnen. Ciceron: Oskar Djurman.

Kolen sköts över landsvägen i kolbjörnarna, därifrån spelades björnarna upp till kransen.

Kalk fanns i ett bås i kransen.

Malmen kom från sjön på banan, växlades om till annat spår och tippades. Sköts från tippen på malmbacken till hundhälet, över i malmhundar som spelades upp i rostugnspipan. Gasluckorna i rostugnen reglerades med "pinjären", en krok. Malmen från rostugnen till båsar, de länst bort kallades "holmen". Ner till tuggargången, där malmen drogs i "känken" till tuggarn. Därifrån med "tuggarkund" upp till kransen. "Påskjutarhund" kallades den hund som drog malmen upp till rostugnspipan.

Lebbi för masmästaren vid övermattning etc, användes sällan. Luffare, stadigt återkommande, sov på "apparaten" eller vid kransen, där även kolarna brukade äta matsäck.

Modellkammare för gjutmodeller, t.ex. spisgaller.

Järnslagning= järmet i kokillerorna slogs sönder med järnkulan.

Maschinen kunde skoja med luffarna på apparaten: Öppnade en ventil som tjöt där uppe!

En av masugnensarbetarna brukade göra brännjärn åt kamraterna: karvade bostäverna i kol. I masugnen finns många arbetares namn inbrända!

Utanför masugnen fanns ett badhus.